

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-14>

УДК 336.71

ПОВОЄННІ ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

POST-WAR CHALLENGES AND OPPORTUNITIES FOR THE UKRAINIAN BANKING SYSTEM DEVELOPMENT

Даниленко Юлія Василівнакандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів,
Національний університет харчових технологій
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9111-6601>**Danylenko Yuliya**

National University of Food Technologies

У статті розглядаються основні потенційні виклики розвитку банківської системи у повоєнний період. Автором проаналізовано виклики і загрози розвитку банківської системи України, виходячи з їх поділу на загально-економічні та специфічні. Результати показують, що існуючі загрози найбільш негативно можуть вплинути на структуру кредитного портфеля банків, депозитну політику, якість формування ресурсів та рівень конкуренції на ринку банківських послуг. Визначено, що ключову загрозу для подальшого розвитку банківської системи продовжують відігравати безпекові ризики. На основі проведеного аналізу окреслено можливості розвитку банківської системи у повоєнний період. Підкреслено, що не зважаючи на потенційні виклики, банківська система залишається провідним сегментом фінансового ринку і здатна відіграти ключову роль у повоєнному відновленні вітчизняної економіки.

Ключові слова: банк, ризик, виклики, інфляція, боргове навантаження, банківська система.

The article considers major potential challenges and threats to the development of national banking system in the post-war period. The events of recent years, like COVID-19 pandemics or the onset of the full-scale war in Ukraine, promoted building up of considerable resilience to stress in the banking system. However, the post-war recovery of the economy can prompt reemergence of some new risks and make the adverse impact of certain factors on banking sector more acute; therefore, they merit further study. The underlying methodologies of the study are general scientific methods like analysis, synthesis, systematization, generalization, and comparison, induction, and deduction. The author has analyzed current trends of Ukrainian banking system development. She has singled out key challenges based on categorizing them into general economic that stem from overall economic developments and global economic trends or those specific to the banking system. Special emphasis was put on analysis of security and inflation risks, impact on the banking sector from further growth of the public debt, deficit of balance of payment, migration and displaced persons, global fragmentation of trade, underdeveloped stock market, domination of state-owned banks, and stronger potential competition from global and non-banking financial institutions. Analysis results show that existing challenges may have a strong adverse effect on banks' loan portfolio composition and quality, deposit policy and availability of funding, and banking sector competition. However, security risks still pose the biggest threat to future development of the banking sector. Based on the study, the author has outlined opportunities for banking system development in the post-war period, in particular, introducing the latest technologies in customer service, innovative banking products, gaining access to capital and best practices from cooperation with international financial institutions. Despite the potential challenges, the banking system remains the leading sector of the financial market; it is capable of playing the key role in the post-war recovery of the national economy.

Keywords: bank, risk, challenges, inflation, debt burden, banking system.

Постановка проблеми. Розвиток банківської системи протягом останніх років засвідчив її спроможність адаптуватися до нових викликів. Посилення регуляторних вимог, адаптація до європейського законодавства, пандемія COVID-19 змусили банки шукати

нові рішення в роботі з клієнтами, удосконалювати дистанційне обслуговування, покращувати структуру та якість управління капіталом. Певною мірою попередні виклики підготували банківську систему до діяльності в умовах війни і вітчизняні банки продемон-

ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

стрували належну стресостійкість з початком повномасштабного вторгнення. Однак безпекова ситуація в Україні залишається складною, що спричиняє ряд проблем та загострює окремі ризики розвитку банківської системи в сучасних умовах.

Аналіз останніх джерел і публікацій.

Проблема дослідження діяльності банківської системи в умовах війни залишається в центрі уваги багатьох вітчизняних науковців та практиків. Особлива увага приділяється банківським ризикам, причинам їх появи та методам мінімізації. Зокрема, варто відзначити праці Г. Забчук, О. Іващук [1], Л. Петик, К. Міщенко [2], С. Прасолової [3] та ін. Однак перспективи повоєнного відновлення сприяють появі нових викликів в діяльності банківської системи, що потребує подальшого дослідження.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є систематизація викликів і загроз діяльності вітчизняної банківської системи у повоєнний період та виявлення можливостей її розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. З початком повномасштабного вторгнення економіка України зазнала значного негативного впливу, що відобразилося звичайно і на банківській системі. Окупація території України, виїзд значної частини населення за кордон, руйнування виробничих об'єктів, інфраструктури спричинило втрату банками частини активів, міграцію висококваліфікованих працівників, зростання непрацюючих кредитів у портфелі банків тощо. Загострилася ймовірність реалізації кредитного, ринкового, валютного ризиків та ризику ліквідності в діяльності банків [1] та системного ризику щодо розвитку банківської системи в цілому [3]. Національний банк України (далі НБУ) як

регулятор у відповідь на окреслені загрози та, з метою виконання основної функції – забезпечення стабільності національної грошової одиниці, змінив режим монетарної політики, запровадив валютні обмеження та продовжував посилювати регуляторні вимоги до капіталу вітчизняних банків. Це дало змогу банкам в підсумку оговтатися від першого шоку внаслідок воєнних дій і налагодити більш менш стабільну роботу в умовах зростаючих ризиків. Однак, і після закінчення війни банківська система зіткнеться з великою кількістю викликів та загроз, окремі з яких будуть визначатися не тільки внутрішньобанківськими проблемами, але і загальноекономічною ситуацією в країні та світовими глобальними економічними тенденціями, зокрема. У зв'язку з цим всі повоєнні виклики розвитку банківської системи пропонуємо узагальнено поділити на загальноекономічні та специфічні (таблиця 1).

Розглянемо потенційний вплив кожного з них на розвиток банківської системи детальніше.

Загальноекономічні виклики розвитку банківської системи пов'язані із повоєнною динамікою економічних процесів в країні та їх залежністю від зовнішніх факторів, які визначатимуться і загальносвітовими економічними тенденціями, і політичними рішеннями світових лідерів.

Інфляційний ризик. Перші економічні шоки, спричинені повномасштабним вторгненням, призвели до суттєвого розгортання інфляційних процесів в країні. Індекс споживчих цін до кінці 2022 р. досяг рівня 26,6%. Завдяки зміні режиму монетарної політики НБУ (запровадження фіксованого валютного курсу), допомозі міжнародних партнерів,

Таблиця 1

Повоєнні виклики розвитку банківської системи

Загальноекономічні	Специфічні
- інфляційний ризик; - зростання державного боргу; - зменшення обсягів міжнародної підтримки; - платіжний дисбаланс; - падіння обсягів зовнішньої торгівлі через світову фрагментацію торгівлі; - нерозвиненість фондового ринку; - неповернення та подальший відтік кваліфікованих кадрів; - нова структурна перебудова економіки України; - безпекові ризики та ін.	- зростання частки непрацюючих кредитів; - домінування державних банків; - посилення регуляторного тиску на банки; - зростання конкуренції з боку небанківських фінансових установ, в т.ч. інноваційних; - посилення конкуренції з боку міжнародних фінансових установ; - обмеженість вибору фінансових ресурсів для формування банківського капіталу та ін.

Джерело: складено автором

незмінності тарифів на житлово-комунальні послуги, розширенню пропозиції споживчих товарів вдалося знизити рівень інфляції вже до кінця 2023 р. до рівня 5,1%. Це дало змогу НБУ у 2024 р. з обережністю повернутися до попереднього монетарного режиму проголосивши режим гнучкого інфляційного таргетування з керованою гнучкістю обмінного курсу. При цьому цільовий показник інфляції, як і раніше, встановлено на рівні 5%. Однак, гірші врожаї сільськогосподарської продукції, затягування воєнних дій, проблеми із надходженням міжнародної допомоги, показали передчасність такого рішення. Індекс споживчих цін у 2024 р. поступово зростає, а наприкінці року доволі стрімко, досягши в грудні 2024 р. позначки в 12%. Вже кілька місяців поспіль інфляція не просто перевищує прогноз НБУ, а зростає досить стрімкими темпами, дедалі більше набуваючи ознак стійкості та створюючи загрозу розгортання інфляційної спіралі (очікування – зарплати – ціни) [4]. Це змусило НБУ підвищити облікову ставку у грудні до 13,5%, з січня 2025 р. до 14,5%, а вже з березня 2025 р. до 15,5%. Подальше зростання облікової ставки призведе до перегляду ставок за депозитами та кредитами, щоб збільшити привабливість гривневих депозитів. Оскільки негативні інфляційні очікування вплинуть на якість та структуру депозитної бази банків, адже з ростом інфляції, з одного боку, зменшується реальна вартість заощаджень населення, а з іншого – можливості економічних агентів щодо накопичення заощаджень взагалі та розміщення їх в банках зокрема [1, с. 57].

Зростання державного боргу. Відповідно до Бюджетного кодексу України боргове навантаження в Україні не повинно перевищувати значення 60% ВВП. Однак вже на кінець 2024 р. частка загального державного боргу у ВВП фактично перевищила 90%. У 2025 р. цей показник може перевищити 100% ВВП. Критичним вважається підвищення боргового навантаження до 300% ВВП, однак і нинішній рівень створює значний тиск на економіку. В майбутньому українська економіка стоятиме перед вибором чи інвестувати в розвиток, фінансувати соціальні витрати чи погашати боргові зобов'язання перед партнерами. В разі обмеження соціальних витрат це може призвести до вилучення депозитів із банківської системи, подальшу доларизацію заощаджень, а, отже, до скорочення банківських ресурсів і, відповідно, їх здорожчання. Неповорнення боргів може призвести до збе-

реження негативних кредитних рейтингів для України, або навіть до дефолту.

Негативний вплив на розвиток банківської системи України може мати і *зменшення обсягів міжнародної підтримки*. В разі різкого її скорочення це може спричинити зростання бюджетного дефіциту, недофінансування великої кількості бюджетних витрат, зростання рівня інфляції, а, отже, і до скорочення попиту на кредити та збільшення непрацюючих кредитів у портфелі банків.

Падіння обсягів зовнішньої торгівлі через світову фрагментацію торгівлі. За даними агентства Reuters через зростання геополітичної напруженості, зокрема на Близькому Сході, і побоювання з приводу економічної безпеки призводять до санкцій, торгових обмежень та ознак розколу між країнами, які підтримують росію та країнами, які підтримують Україну. Світова організація торгівлі (СОТ) попередила, що повна фрагментація світової торгівлі на два конкуруючі блоки призведе до скорочення світової економіки на 5%, причому найбільше постраждають країни, що розвиваються [5]. Для України така ситуація, в першу чергу, ускладнює доступ до деяких (не дружніх для нас) ринків. На фоні загального падіння обсягів виробництва, проблем із постачанням товарів за кордон через війну, відбуватиметься подальше скорочення обсягів зовнішньої торгівлі. Це створюватиме проблеми для вітчизняних товаровиробників, які спричинять не повернення кредитів для банківської системи. Це може призвести як до падіння попиту на кредити, так і зростання обсягу непрацюючих кредитів, виданих раніше, у портфелях банків.

Платіжний дисбаланс. З початку повномасштабного вторгнення платіжний баланс України зазнав значного впливу. Через міграцію значної частини населення, погіршення умов для експорту, руйнування експортної інфраструктури та виробничих об'єктів зростає дефіцит торгівлі товарами і послугами, погіршується структура торгівлі, спостерігається значний дефіцит поточного рахунку платіжного балансу, відплив приватного капіталу. В умовах продовження війни ці показники можуть погіршуватися. Це вимагатиме від НБУ рішучих заходів монетарної політики для оптимізації платіжного балансу. Облікова ставка НБУ після піврічної стабільності з кінця 2024 р. почала підвищуватись і, за умови збереження підвищення рівня інфляції, може зростати і надалі. Дефіцит платіжного балансу продовжуватиме створювати

тиск на валютний курс, що вимагатиме від НБУ застосування валютних інтервенцій і потенційно повернення до фіксації валютного курсу. Валютні інтервенції можуть призвести до зменшення золото-валютних резервів. Завдяки суттєвій підтримці міжнародних партнерів Україні вдалося утримувати резерви на достатньому рівні, але якщо така підтримка зменшиться чи припиниться, нераціональне використання резервів буде неприпустимим.

Нерозвиненість фондового ринку. Станом на кінець 2024 р. в Україні працювало всього дві фондові біржі і основних активом, яким вони торгували, були облігації внутрішньої державної позики. Така ситуація з одного боку обмежує можливості банків до залучення ресурсів при формуванні власного (а також регулятивного) капіталу. За даними НБУ регулятивний капітал банків з вересня 2024 р. був представлений переважно основним капіталом 1-го рівня, що включає в себе прості акції, емітовані банком, та нерозподілений прибуток (як цього річного, так і минулих років, зменшений на суму необхідних до сплати дивідендів). З іншого боку, нерозвиненість фондового ринку звужує напрями інвестування коштів банками. В розвинених країнах банки є одними із провідних інвесторів для економіки. В Україні інвестиційний портфель банків представлений переважно ОВДП та державними борговими цінними паперами. Тому, подальший розвиток банківської системи потребує прозорого фондового ринку із великою різноманітністю фінансових інструментів.

Неповернення та подальший відтік кваліфікованих кадрів. З початку повномасштабного вторгнення з України виїхало за даним ООН (станом на кінець вересня 2024 р.) понад 6 млн українців [6]. Найбільший кадровий дефіцит спостерігається по двох напрямках – інженери та «білі комірці» середньої ланки (кваліфіковані люди зі знанням англійської) [7]. Проте в банківській системі теж спостерігається значний дефіцит кваліфікованих кадрів на всіх ланках. Якщо безпекова ситуація не покращиться, відтік кадрів спостерігатиметься і надалі. Чим довше люди перебувають за кордоном – тим вищим є ризик їхнього неповернення в Україну. Крім того, з виїздом за кордон такої кількості населення банківська система опиняється перед іншим викликом – скороченням кількості користувачів банківських послуг та потенційних вкладників. Ще однією проблемою для банківської системи у зв'язку з міграцією населення, стало

збільшення готівки поза банками (українські мігранти активно знімали кошти з карток за кордоном). Спостерігається також поступове скорочення валютних інвестицій (особи, які влаштувалися на роботу за кордоном, не бачать перспективи повернення додому, перестають надсилати кошти в Україну). І, навпаки, чоловіки, які знаходяться в Україні, підтримуючи свої сім'ї, надсилають кошти за кордон.

Нова структурна перебудова вітчизняної економіки у повоєнний період також є суттєвим викликом для банківської системи, оскільки створить необхідність переорієнтації кредитної політики. Економіка потребуватиме, в першу чергу, довгострокових і пільгових кредитів, що швидше за все відбуватиметься в умовах скорочення, або, принаймні, обмеження ресурсної бази (через подальшу міграцію населення і вплив потенційних клієнтів, зниження доходів населення, подальшу валютизацію заощаджень і т.д.).

Одними із головних як для економіки в цілому, так і для банківської системи залишаються *безпекові ризики*. Залежно від тривалості війни, її наслідків, умов мирної угоди, буде залежати і ступінь руйнувань і умови, на яких буде здійснюватись відновлення. Чим довше триватиме війна, тим більшими можуть бути збитки, завдані як безпосередньо банківській інфраструктурі, так і користувачам банківських послуг. Подальший низький попит на кредити, зростання непрацюючих кредитів у портфелях банків, відтік кваліфікованих кадрів, доларизація економіки і відтік коштів з банківської системи – це лише незначний перелік негативних наслідків пролонгації воєнних дій на території України.

Специфічні виклики розвитку банківської системи пов'язані безпосередньо із регулюванням банківської діяльності, ситуацією на ринку банківських послуг, загальними тенденціями розвитку світової банківської системи.

Одним із основних специфічних викликів розвитку банківської системи, як результат прояву більшості загальноекономічних викликів, є *зростання частки непрацюючих кредитів*. З лютого 2022 р. до початку 2024 р. частка непрацюючих кредитів в банківській системі поступово зростала (по корпоративному сектору з 36,1% до 44,12% відповідно, по фізичних особах – з 16,86% до 23,52%). Але бізнес поступово адаптувався до ведення діяльності в умовах війни і частка непрацюючих активів у портфелях банків протягом 2024 р. почала поступово знижуватися (станом на грудень

2024 р. до 40,23% по корпоративному сектору і до 16,72% по фізичних особах). Однак очікування бізнесу щодо перспектив ведення діяльності в Україні доволі стримані. За умови продовження війни, збереження існуючої тенденції щодо відтоку кваліфікованих кадрів, відсутності інвестицій, затягування з відновленням експортної інфраструктури, скороченням підтримки партнерів підприємства очікують погіршення власного фінансово-економічного стану [8]. Це об'єктивно вплине на платоспроможність підприємств-позичальників і призведе до збільшення обсягів непрацюючих кредитів. Одним із можливих шляхів мінімізації негативного впливу цього чинника для банків є потенційне запровадження буферів капіталу, яке анонсоване НБУ у 2025 р.

Для вітчизняної банківської системи характерним є *домінування державних банків*, що є значним викликом для її подальшого розвитку. Станом на кінець 2024 р. в Україні налічувалося 7 державних банків, при цьому частка їх чистих активів складала 53,3% (в т.ч. тільки частка «Приватбанку» склала 22,7%) [8]. Таке домінування викривлює конкуренцію на ринку банківських послуг. Оскільки 5 із 7 державних банків є системно важливими, здійснюючи свою діяльність, вони розраховують на своєрідний імпліцитний захист з боку регулятора, оскільки їх власником є держава. Суттєві прорахунки, які є неприпустимими в діяльності інших банків, державним банкам можуть «прощатися» (наприклад, вони завжди можуть розраховувати на проведення докапіталізації). За рахунок того, що це переважно великі і системно важливі банки, вони можуть залучати кошти клієнтів під нижчі відсотки, занижуючи таким чином реальну ставку за депозитами. Крім того, державні банки більше піддаються політичному впливу і держава часто використовує їх для фінансування власних поточних потреб, а не для розвитку економіки. Зокрема, під час війни, всі дивіденди державних банків перераховуються до бюджету. Крім того, державні банки через свою значимість часто є маркетмейкерами на ринку банківських послуг, але через політичний вплив їх діяльність може не відповідати реальним економічним потребам країни.

Посилення регуляторного тиску на банки з одного боку пов'язане із потенційним посиленням регуляторних вимог щодо діяльності банків в контексті подальшої імплементації директив ЄС. Значним викликом для невеликих банків може стати підвищення мінімального розміру статутного капіталу (за оцінками

окремих експертів до еквіваленту 10 млн євро, що в гривневому еквіваленті більше ніж удвічі перевищить існуючий розмір у 200 млн грн). З іншого боку вже два роки поспіль банки оподатковуються за підвищеною ставкою податку на прибуток за підсумками року – 50%. В таких умовах банки стають менш інвестиційно привабливими і їм важче буде формувати капітал, що в кінцевому підсумку може призвести до зниження їх можливостей для кредитування економіки. Однак, з точки зору розвитку банківської системи в цілому, втрата кількох невеликих банків, які не здатні адаптуватися до нових регуляторних вимог не несе суттєвої загрози і сприятиме подальшому очищенню банківської системи від неплатоспроможних і неконкурентних учасників.

Ще одним викликом для розвитку банківської системи є *зростання конкуренції з боку небанківських фінансових установ, в т.ч. інноваційних*. Протягом останніх років в Україні відбувається реформа небанківського фінансового сектору: ринок активно очищається від недобросовісних компаній, відбувається докапіталізація небанківських фінансових установ, підвищуються стандарти їх діяльності. Це все дозволяє небанківським фінансовим установам за рахунок вужчої спеціалізації (і завдяки цьому часто кращому розумінню потреб споживачів) конкурувати з банками за клієнтів. Крім того, у світі стрімко з'являються інноваційні фінансові установи (наприклад необанки), які за рахунок використання новітніх технологій, спрощення та пришвидшення процедури доступу до послуг, нових стандартів обслуговування, також активно конкурують за клієнтів із банками.

За умови покращення безпекової ситуації ще одним викликом для вітчизняної банківської системи може стати *посилення конкуренції з боку міжнародних фінансових установ*. В контексті євроінтеграційного поступу Україна буде змушена спростити доступ міжнародних фінансових установ до вітчизняного фінансового ринку. Крім того, відповідно до Стратегії розвитку фінансового сектору, в перспективі очікується приватизація державних банків, в першу чергу, якраз через міжнародні фінансові установи, які здатні придбати такі банки. Компромісною стратегією розвитку може бути налагодження співпраці між вітчизняними та міжнародними банками в рамках надання синдікованих кредитів.

Ще одним важливим повоєнним викликом розвитку банківської системи може стати *обмеженість вибору фінансових ресурсів для*

формування банківського капіталу. Вище вже йшлося про потенційне запровадження буферів капіталу, що потребуватиме докапіталізації банків, оскільки такі буфери не є взаємопоглинаючими (тобто формується кожен окремо) і залежать від сукупної експозиції під ризиком. Проте, в умовах нерозвиненості вітчизняного фондового ринку банки стикаються з проблемами обмеженості фінансових ресурсів для поповнення власного капіталу. Для проведення IPO вітчизняні банки змушені виходити на фондові ринки сусідніх держав, що є доволі вартісним. Тому основним джерелом поповнення капіталу залишається прибуток.

Не зважаючи на наявність суттєвої кількості загроз щодо розвитку банківської системи варто говорити і про можливості, які відкриваються перед нею у повоєнний період, адже будь-який період кризи є джерелом нових ідей і можливим стартом для подальшого успіху.

Посилення конкуренції з боку небанківських фінансових установ, екстремальні умови функціонування спонукатимуть вітчизняні банки до використання новітніх технологій, ноу-хау у сфері банківських послуг, які здатні підвищити їх конкурентоспроможність і закріпити за банками роль лідерів на фінансовому ринку.

Міжнародні фінансові установи, «заходячи» на вітчизняний фінансовий ринок швидше за все «спиратимуться» на вітчиз-

няного партнера, що сприятиме і доступу вітчизняних банків до капіталу, і перейманню передового світового досвіду роботи. Крім того, очікується, що саме за допомогою міжнародних фінансових установ відбуватиметься приватизація вітчизняних державних банків, що сприятиме збільшенню привабливості і поживленню фондового ринку України.

В умовах нерозвиненості фондового ринку банківські кредити залишаються одним із основних джерел ресурсів для відновлення вітчизняної економіки.

Висновки. Підсумовуючи, можна сказати, що подальший розвиток банківської системи України пов'язаний з великою кількістю загальноекономічних та специфічних викликів і загроз. Банківська система є вразливою до безпекових ризиків, подальшої міграції населення, зростання боргового навантаження на економіку, посилення платіжного дисбалансу тощо. Значним викликом для вітчизняних банків є зростання конкуренції з боку міжнародних та небанківських фінансових установ, домінування державних банків, обмежені можливості при виборі ресурсів для формування капіталу. Попри це банківська система залишається провідним сегментом фінансового ринку. Вітчизняні банки спроможні відіграти ключову роль у повоєнному відновленні економіки України. Перспективним є подальше дослідження банківських інновацій в контексті відповіді на післявоєнні виклики розвитку банківської системи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Забчук Г., Іващук О. Ризики банківської системи України в умовах воєнного стану. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2022. Випуск 1–2. С. 50–61. DOI: <https://doi.org/10.35774/ibo2022.01-02.050>
2. Петик Л., Міщенко К. Оцінка банківських ризиків в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2024. Випуск 65. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-98>.
3. Прасолова С.П. Системний ризик банківського сектору України: оцінка основних джерел, чинників, наслідків та напрямів регулювання. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2019. Вип. 1, № 92. С. 54–63. URL: <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/7195> (дата звернення: 15.01.2025).
4. Підсумки дискусії членів Комітету з монетарної політики Національного банку щодо рівня облікової ставки 11 грудня 2024 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/pidsumki-diskusiyi-chleniv-komitetu-z-monetarynoi-politiki-natsionalnogo-banku-schodo-rivnya-oblikovoyi-stavki-11-grudnya-2024-roku> (дата звернення: 20.12.2024).
5. Тиравський В. Світова торгівля через війну в Україні розпадається на два блоки. *Foreign Ukraine*. 7 березня 2024. URL: <https://foreignukraines.com/2024/03/07/due-to-the-war-in-ukraine-world-trade-is-falling-apart-into-two-blocs/> (дата звернення: 06.01.2025).
6. Ukraine Refugee Situation. Operational Data Portal. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine> (дата звернення: 06.01.2025).
7. Зануда А. Втеча від війни чи свідомий виїзд. Як змінилася міграція з України і якими будуть її наслідки. *New voice*. 16 жовтня 2024. URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/naselennya-ukrajini-silki-ukrajinciv-vijihalo-zakordon-ta-yaki-ce-matime-naslidki-novini-ukrajini-50458864.html> (дата звернення: 06.01.2025).

8. Звіт про фінансову стабільність, грудень 2024 р. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2024-H2.pdf?v=11 (дата звернення: 20.01.2025).

REFERENCES:

1. Zabchuk, H., Ivaschuk, O. (2022) Ryzyky bankivskoi systemy Ukrainy v umovakh voiennoho stanu [Risks of the banking system of Ukraine under the conditions of marital state]. *Instytut bukhhalterskoho obliku, kontrol ta analiz v umovakh hlobalizatsii – Institute of accounting, control and analysis in the conditions of globalization*, vol 1–2, pp. 50–61. DOI: <https://doi.org/10.35774/ibo2022.01-02.050> (in Ukrainian).
2. Petyk, L., Mishchenko, K. (2024) Ocinka bankivskih rizikiv v umovah vijni [Assessment of Banking Risks in the Conditions of War]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economic and Society*, vol. 65. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-98> (in Ukrainian).
3. Prasolova, S. P. (2019) Systemnyj ryzyk bankivskogo sektoru Ukrayiny: ocinka osnovnyh dzherel, chynnykiv, naslidkiv ta napryamiv reguluvannya [Systemic risk of the banking sector of Ukraine: assessment of the main sources, factors, consequences and directions of regulation] *Naukovyj visnyk Poltavskogo universytetu ekonomiky i torgivli*, vol. 1(92), pp. 54–63. Retrieved from: <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/7195> (in Ukrainian) (accessed 15 January 2025).
4. Pidsumki dyskusiyi chleniv komitetu z monetarnoyi polituki natsionalnogo banku schodo rivnya oblikovoyi stavki 11 grudnya 2024 roku [Summary of key policy rate discussion by NBU monetary policy committee on 11 December 2024]. Retrieved from: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/pidsumki-diskusiyi-chleniv-komitetu-z-monetarnoyi-politiki-natsionalnogo-banku-schodo-rivnya-oblikovoyi-stavki-11-grudnya-2024-roku> (in Ukrainian) (accessed 20 December 2024).
5. Tirnavskiy, V. (2024, March 7). Svitova torgivlya cherez viynu v Ukrayini rozpadaetsya na dva bloki [Due to the War in Ukraine World Trade is Falling Apart into Two Blocs]. *Foreign Ukraines*. Retrieved from: <https://foreignukraines.com/2024/03/07/due-to-the-war-in-ukraine-world-trade-is-falling-apart-into-two-blocs/> (in Ukrainian) (accessed 6 January 2025).
6. Ukraine Refugee Situation. Operational Data Portal. Retrieved from: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine> (accessed 6 January 2025).
7. Zanuda, A. (2024, October 16). Vtecha vid viyni chi svidomiy viyizd. Yak zminilasya migraciya z Ukrayini i yakimi budut' yihi naslidki [Escape from War or Deliberate Departure. How Migration from Ukraine has Changed and What Will be its Consequences]. *New voice*. Retrieved from: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/naselennya-ukrajini-skilki-ukrajinciv-vijihalo-za-kordon-ta-yaki-ce-matime-naslidki-novini-ukrajini-50458864.html> (in Ukrainian) (accessed 6 January 2025).
8. Financial Stability Report, December 2024. Retrieved from: <https://bank.gov.ua/en/news/all/zvit-pro-finansovu-stabilnist-gruden-2024-roku> (in Ukrainian) (accessed 20 January 2025).